

8. Холопова В.М. Музыка как вид искусства. Учебное пособие. СПб. Лань 2000. 320 с. 3-е изд., 2002 4-е изд. 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Борисова Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики дошкільної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,

Мозоль Тетяна Леонідівна – магістрант кафедри педагогіки і методики дошкільної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 22.05.2013 р.

УДК 378.147

Наталія Вересоцька

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

На підставі аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури вивчено різноманітні підходи до трактування понять «творчість» і «творчі здібності». Проаналізовано стан психодіагностики креативності. Розглянуто основні підходи до трактування природи та детермінації креативності. Здійснено аналіз основних чинників, що зумовлюють розвиток креативних здібностей у підлітків. Розкрито підходи до поняття креативності з погляду психології, філософії та педагогіки, представники якої розглядали його у контексті особистісної зрілості. З'ясовано шляхи формування творчих здібностей майбутніх учителів трудового навчання у процесі навчання у ВНЗ. Проаналізовано погляди сучасних дослідників на проблему розвитку креативності майбутніх учителів трудового навчання, виявлено основні шляхи розвитку креативності майбутніх учителів різних профілів навчання. Розглянуто комплекс форм і методів навчання, які цілеспрямовано впливають на розвиток педагогічної креативності – творчі конкурси, індивідуальні завдання творчого характеру, аукціони педагогічних ідей, участь у студентській олімпіаді з трудового навчання, колективні творчі справи, конкурси педагогічної майстерності, вивчено життєвий шлях та творчість видатних педагогів, які досліджували методику розвитку творчого мислення в процесі вивчення трудового навчання. Досліджено розвиток особистості майбутнього вчителя трудового навчання з урахуванням його індивідуальних особливостей, стану здоров'я, потреб суспільства.

Ключові слова: креативність, творчість, творчі здібності, креативне мислення, трудове навчання.

На основании анализа психолого-педагогической, методической литературы изучены разнообразные подходы к трактовке понятий «творчество» и «творческие способности». Проанализировано состояние психодиагностики креативности. Рассмотрены основные подходы к трактовке природы и детерминации креативности. Осуществлен анализ основных факторов, которые предопределяют развитие креативных способностей у подростков. Раскрыты подходы к понятию креативности с точки зрения психологии, философии и педагогики, представители, которой рассматривали его в контексте личностной зрелости.

Раскрыто пути формирования творческих способностей будущих учителей трудового обучения в процессе учебы в вузе. Проанализированы взгляды современных исследователей на проблему развития креативности будущих учителей трудового обучения, выявлены основные пути развития креативности будущих учителей различных профилей обучения. Рассмотрен комплекс форм и методов обучения, которые целенаправленно воздействуют на развитие педагогической креативности - творческие конкурсы, индивидуальные задания творческого характера, аукционы педагогических идей, участие в студенческой олимпиаде по трудовому обучению, коллективные творческие дела, конкурсы педагогического мастерства, изучено жизненный путь и творчество выдающихся педагогов, которые исследовали методику развития творческого мышления в процессе изучения трудового обучения. Исследовано развитие личности будущего учителя трудового обучения с учетом его индивидуальных особенностей, состояния здоровья, потребностей общества.

Ключевые слова: креативность, творчество, творческие способности, креативное мышление, трудовая учеба.

On the basis of psychological, educational, instructional materials are studied different approaches to the interpretation of the concepts of «creation» and «creativity.» The state of psychodiagnostic creativity is analyzed. The main approaches to the interpretation of the nature of creativity and determination are examined. The analysis of the main factors that contribute to the development of creative abilities in adolescents is made. The approaches to the concept of creativity in terms of psychology, philosophy and pedagogy, whose members have viewed it in the context of personal maturity, are revealed. The ways of formation of creative employment training future teachers in teaching at universities are found out. The views of modern scholars on the issue of creativity labor training of future teachers, identifies the main ways of creativity, future teachers of different types of training are analyzed. We consider a set of forms and methods of training that specifically affect the development of pedagogical creativity - creative competitions, individual tasks creative nature, auctions pedagogical ideas, participation in student competition in labor studies, collective creative affairs, contests pedagogical skills, life and work of outstanding teachers who studied the technique of creative thinking in the study of labor studies is studied. The development of future teacher labor studies considering its individual characteristics, health status and needs of society is considered.

Key words: creativity, creation, creative thinking, labor training.

Постановка проблеми. В одному з напрямів сучасної освіти знаходить свій вияв інноваційна креативна освіта. Її задуми акцентуються на тому, що для виховання духовно багатой, соціально активної, фізично розвиненої творчої особистості конче потрібне використання нових засобів креативної педагогічної системи. Креативною освітою також передбачається творчість суб'єктів кризь їхню особисту участь в активних дослідженнях, якими осягається здобуття нових знань. Це призводить до підвищення відповідальності вищої школи за виховання креативної, творчої особистості вчителя, здатного формувати самодостатню, розвинену особистість для нашої держави [6;7;8].

І саме майбутнє креативне покоління здатне подолати бар'єри шаблонності, якими відрізняються дії багатьох сучасних керівників. Але треба пам'ятати, що тільки вчитель з високим рівнем креативності здатен розвивати цю якість у своїх учнів. І розвивати креативність майбутніх учителів трудового навчання потрібно ще в процесі фахової підготовки. Актуальність останньої зумовлена необхідністю виховувати покоління, здатне бачити проблеми, аналізувати їх та знаходити нестандартні ефективні рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з дослідженням становлення креативної особистості вчителя, його основних рис, стилю мислення, діяльності, розглядалися в працях багатьох дослідників: Ю.П.Азарова, Ю.К.Бабанського, Б.А.Бриліна, Р.С.Гуревича, І.А.Зязюна, В.О.Кан-Калика, С.О.Сисоєвої, М.І.Сметанського, Г.С.Тарасенко, Н.Т.Тверезовської та ін. [2;3;4;5;13]. Методику розвитку творчого мислення в процесі вивчення

трудового навчання досить повно відображено в працях: Ю.М.Кулюткіна, З.І.Слепкань, С.Г.Губи, Б.П.Ерднієва, Д.В.Кліменченка, Д.А.Антонова, М.І.Жалдака, Т.М.Міракової, Л.С.Левченко, В.М.Осінської, Р.Г.Хазанкіна, О.І.Матяш та інших науковців. Творчість, креативність у процесі вивчення трудового навчання представлено дисертаційними та монографічними дослідженнями Г.В.Дідик, Т.В.Зайцевої, І.М.Іванова, Г.Г.Колінець, Е.Лодзинської, В.А.Оганесяна, Я.Л.Погорєлова, А.В.Семенової, В.С.Тесленко, А.Хамракулова та іншими.

Незважаючи на певні досягнення в розробці й вивченні проблеми креативності особистості, технологія формування креативності в майбутніх учителів трудового навчання ще й дотепер не стала об'єктом повного спеціального психолого-педагогічного вивчення.

Метою написання статті є дослідження розвитку креативності особистості майбутнього вчителя трудового навчання з урахуванням його індивідуальних особливостей, стану здоров'я та потреб суспільства.

Виклад основного матеріалу. Процес формування креативності майбутніх учителів трудового навчання є досить нелегким. Важливим у навчально-виховному процесі є оновлення змісту освіти, упровадження інноваційних форм і методів навчання; спрямування методичної діяльності вчителів на розробку навчально-методичного забезпечення, проведення сучасних форм методичної роботи; матеріально-технічне забезпечення процесу навчання на сучасному рівні, творчих майстерень на уроках та в позаурочній діяльності тощо [6].

Аналіз наукової літератури свідчить, що загальноприйнятого визначення поняття «креативність» не існує. Креативність (від лат. Creation – створення) має і український еквівалент та перекладається як «творчість», тобто відображає творчі прагнення і можливості людини. Синонімом креативності є «творчість» — здатність знаходити нові вирішення проблем чи нові засоби вираження, привнесення в життя чогось нового для індивіда (Бетті Едварс). Також вважали, що креативність передбачає наявність особливих творчих здібностей, які базуються на певних задатках і можуть проявлятися в будь-яких видах діяльності [8].

У філософії творчість визначають, з одного боку, як «форму людської діяльності, у процесі якої створюють якісно нові матеріальні та духовні цінності», а з іншого – як «здатність людини з матеріалу, який надає дійсність, створювати нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні потреби» [17].

Креативність (від лат. Creation – творення) – творчі можливості (здатності) людини, які можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість у цілому або її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх творення. Найчастіше креативність розглядають як найважливіший і відносно незалежний фактор обдарованості, який рідко відображається в тестах інтелекту й академічних досягнень [5].

На думку Е. Фромма, креативність – це здатність дивуватися і пізнавати, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, це націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду. У сьогодиншньому мінливому суспільстві необхідні креативні особистості. У зв'язку із цим виникає питання: чи можна навчить творчості, виховати креативну особистість, сформувати досвід творчої діяльності [4]?

Ключовим елементом, необхідним для креативності, є мотивація. Цей факт узгоджується з визначенням креативного мислення, у якому особистість сама визначає для себе спонукання, необхідне для здійснення великих справ. Креативні продукти можуть бути дуже різноманітні за природою: нове вирішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини чи поеми, нової філософської чи релігійної системи, нововведення у правознавстві, свіже рішення соціальних проблем, виготовлення творчого проекту, виробництво корисних креативних, нових речей тощо [2;3].

Сьогодні продовжується вивчення явища креативності і висловлюються різні думки щодо суті змісту цього терміна. В англомовній літературі, як правило, терміном «creation» позначають усе те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; сам процес такого створення; продукт цього процесу; його суб'єкт; обставини, в яких творчий процес

відбувається; фактори, які його детермінують тощо, тобто креативність трактується як поняття синонімічне творчості [13].

Можна зробити висновок, що креативність передбачає здатність особистості до конструктивного, нестандартного мислення і поведінки; уміння приймати ефективні, оригінальні рішення; здатність творчо ставитися до свого життя і професійної реалізації. Процес креативності вимагає внутрішньої напруги, яка може виникати трьома шляхами: у конфлікті між традиційним і новим в кожному кроці креативного процесу; у самих ідеях, в різних шляхах вирішення поставлених задач; він може створюватися між хаосом невизначеності і прагненням перейти на вищий рівень організації і ефективності всередині індивідуальності або суспільства в цілому [13].

Вивчення психолого-педагогічної літератури з обраної нами проблеми переконало нас у тому, що жодна із запропонованих класифікацій креативності не є універсальною, тому що креативність практично не піддається кінцевому визначенню. Під креативністю можна розуміти суму інтелектуальних та особистісних особливостей індивіда, які здатні самостійно вирішувати проблеми, генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні та нешаблонні способи вирішення проблемних завдань.

Дослідження свідчать про те, що проблема розвитку креативності, зокрема в майбутніх учителів трудового навчання ВНЗ, в теорії і практиці ще не розв'язана. Тому необхідно провести більш глибокий аналіз проблеми формування креативності в студентів — майбутніх учителів трудового навчання. Викладач трудового навчання повинен мати широкі специфічні можливості формувати майбутню людину, розвивати її науковий світогляд, логічне творче мислення та культуру мови у процесі вивчення загальноосвітнього курсу трудового навчання [3;5;13].

Система методичної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, має формувати здатність студента до самостійного засвоєння знань, інформації, а також уміння використовувати здобуті знання на практиці створюючи власний стиль роботи. У ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» плідно працюють над проблемою розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів трудового навчання. Основними умовами зазначеного процесу педагоги вважають формування загальної культури студентів, оволодіння механізмами та прийомами творчої діяльності, використання різних видів мистецтва. До програми підготовки майбутніх учителів трудового навчання включено такі спецкурси «Технічна творчість» та «Основи дизайну на уроках технологій» у межах якого студентами вивчаються актуальні проблеми педагогічної творчості, розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя засобами мистецтва та дизайну. По закінченню вивчення спецкурсів студенти складають залік, проте у зовсім незвичній, творчій формі: кожний студент повинен використовуючи різноманітні педагогічні технології розробити творчий проект (виріб).

Таким чином, найбільший вплив на розвиток креативності майбутніх вчителів трудового навчання мають інтенсивні форми й методи навчання, що, на відміну від традиційних репродуктивно-інформаційних, спрямовані не лише на розвиток логічних операцій мислення, а й на стимулювання творчого мислення, несвідомої обробки інформації, розвиток інтуїції, уяви, натхнення, симпатії тощо. Саме розгляд впливу інтенсивних форм й методів, характерних для сучасних освітніх парадигм – креативної, проблемної, розвивальної, особистісно-орієнтованої та продуктивної є перспективним напрямком подальшого дослідження [7].

Майбутні вчителі залучаються до різноманітних відносин, пов'язаних із професійною діяльністю. Цьому сприяє використання таких форм та методів організації навчальної діяльності як ділові та рольові ігри, методи мікрОВикладання та моделювання фрагментів виховних проєктів, навчальні конференції, методичні семінари, лекції-діалоги, різноманітні конкурси (конкурс педагогічних талантів, виставка-ярмарок «Своїми руками», аукціон педагогічних ідей, захист творчих проєктів), самостійна робота студентів по написанню рефератів, доповідей, наукових статей, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь та навичок,

педагогічні практики тощо. Поступове послідовне і систематичне залучення майбутніх учителів трудового навчання до реальної професійно-педагогічної діяльності шляхом моделювання ними відповідних навчальних і виховних справ допомагає їх адаптації до умов та вимог майбутньої професії, виявляє сильні й слабкі сторони особистості, сприяє реалізації творчого потенціалу [12].

Таким чином, у структурі креативності майбутнього вчителя трудового навчання виділяємо наступні такі якості [7;11]:

- здатність до творчості, до вирішення проблемних завдань;
- гнучкість і критичність розуму, інтуїцію, самобутність і впевненість у собі;
- хист ставити і вирішувати нестандартні завдання, здатність до аналізу, синтезу і комбінування, до перенесення досвіду, передбачення та ін.;
- емоційно-образні якості: одухотвореність, емоційний підйом у творчих ситуаціях;
- асоціативність, уява, відчуття новизни, чуйність до протиріч, здатність до емпатії (емпатійність);
- проникливість, уміння бачити знайоме в незнайомому.

З перших занять викладач чітко формулює вимоги до організації навчального процесу, які відповідають рівню якісного викладання й виховання у ВНЗ, і поступово зростають, відповідно до змін у рівні творчої самореалізації студента. Для цього використовуються психолого-діагностичні методики, які дозволяють виявити домінуючі здібності студентів. На основі діагностики майбутнім учителям пропонуються ті види роботи, які є для них значущими, цікавими, посильними. Кожного разу рівень цих вимог має відповідати зоні найближчого розвитку особистості [12].

Креативні уміння формуються завдяки цілеспрямованій системі навчання за допомогою спеціальної методики, що побудована з урахуванням індивідуальних особливостей студентів та їх здатності до творчості. Найбільший вплив на формування креативних умінь молодих учителів та розвитку їх творчих здібностей надають організаційно-педагогічні умови, а саме: застосування ефективних технологій, методів навчання, використання прогресивних організаційних форм навчально-пізнавальної роботи. Здатність до творчого підходу дозволяє планувати створення власного проекту, власні художні твори, що є гарним стимулом до самостійного пошуку нових образів, до оригінального вирішення при їх створенні і сприяє накопиченню досвіду творчої діяльності [8;9].

Проаналізувавши погляди сучасних дослідників на проблему розвитку креативності майбутніх учителів, можна виявити основні шляхи розвитку креативності майбутніх учителів різних профілів навчання [12;18]:

- 1) формування чітких уявлень про сутність креативності;
- 2) формування стійкої творчої мотивації;
- 3) створення установки на саморозвиток та самовдосконалення креативних якостей особистості;
- 4) створення на заняттях креативного клімату;
- 5) активізація науково-дослідницької діяльності;
- 6) використання різноманітних інноваційних педагогічних технологій, які сприяють розвитку креативності.

Серед дидактичних засобів, які навчаються застосовувати майбутні вчителі, варто виділити розробку та створення опорних логічних схем заняття, широке використання наочного матеріалу, розробку комп'ютерних презентацій, створення відео роликів на реалізацію творчих завдань, глибоке вивчення творів класиків педагогічної науки та аналіз підходів різних педагогів минулого до розв'язування сучасних проблем навчання й виховання тощо [18].

Висновки. Отже, на основі узагальнення всього вищезазначеного вважаємо за доцільне відбирати комплекс форм і методів навчання, які цілеспрямовано впливають на розвиток педагогічної креативності – творчі конкурси, індивідуальні завдання творчого характеру, аукціони педагогічних ідей, участь у студентській олімпіаді з трудового навчання, колективні

творчі справи, конкурси педагогічної майстерності, вивчення життєвого шляху та творчості видатних педагогів, знайомство із творчо працюючими вчителями та вивчення їхнього досвіду, виконання творчих завдань під час педагогічної практики у школі тощо [12;18].

Основною ж умовою ефективності роботи з розвитку педагогічної креативності майбутніх учителів трудового навчання є, перш за все, високий рівень професійної та особистісної компетентності викладачів, які здатні до постійного духовного і творчого зростання, зміни самого себе, усталених стереотипів у поглядах на світ. Не останнє місце займає і бажання працювати з творчою особистістю, адже це справа складна і відповідальна, яка до того ж передбачає відповідну систему стимулювання як студентів, так і творчо працюючих викладачів. Крім того, потребує ґрунтовної розробки педагогічний інструментарій для організації відповідної роботи в університеті, а також підготовки студентів до творчої педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альтшуллер Г.С. Творчество как точная наука / Г.С. Альтшуллер. – М.: Изд-во «Просвещение», 1979. – 175 с.
2. Барнич О.В. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів у художній спадщині українських педагогів (др. пол. XIX - XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / О.В. Барнич; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. — Чернігів, 2011. — 19 с.
3. Гергель Є.Л. Психологічні особливості формування креативних здібностей у підлітковому віці: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук / Є. Л. Гергель; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. — К., 2007. — 20 с.
4. Грек О. М. Візуальна креативність у структурі візуально-мислиннєвої діяльності / О. М. Грек // Наука і освіта . — 2007. — № 4-5. — С. 31-35.
5. Грицюк, Л.С. Методичні аспекти розвитку креативного мислення у проектуванні / Л.С.Грицюк, О.П.Пекарчук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка» : Архітектура. — 2010. — № 674. — С. 27-31.
6. Каган М.С. Дизайн как вид художественного творчества / М.С.Каган // Труды ВНИИТЭ. – С. «Техническая эстетика» – М. – 1974. – вып. 6. – С. 38.
7. Клепиков О.Л. Основы творчости особи : навч. посібник / О.Л.Клепиков, Т.Л. Кучерявий. – К. : Вища школа, 1996. – 295 с.
8. Лернер И.Л. Дидактические основы методов обучения / И.Л. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 246 с.
9. Мергут О.О. Особливості застосування нетрадиційних технік у процесі створення художніх творів студентами мистецьких факультетів // Професійна підготовка педагогічних кадрів в умовах інноваційної перебудови національної системи освіти : матеріали міжвузівської наук.-практ. конференції аспірантів та молодих учених (Хмельницький, 2010 р.) – ХГПА, 2010, С.68-73.
10. Одаренные дети / пер. с англ. – М. : Изд-во «Просвещение», 1996. – 214 с.
11. Подорожна І.В. Фактори розвитку креативності студентів // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія : Випуск 2(133) – Донецьк : ДВНЗ «ДонНТУ», 2008. – С.141-144.
12. Решетников П.Е. Нетрадиционная технологическая система подготовки учителей : Рождение мастера : кн. для преподават. высш. и средн. пед. учеб. заведений / П.Е Решетников. — М. : Владос, 2000. – 304 с.
13. Розіна І.В. Особливості розвитку креативних форм мислення в підлітковому віці : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І.В. Розіна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. — Одеса, 2009. — 21 с.
14. Сисоева С.О. Основы педагогической творчости : підручник / С.О. Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

15. Смирнов С. Педагогика и психология высшего образования : от деятельности к личности : учебное пособие / С. Смирнов. – М. : Академия, 2001. – 304 с.
16. Тэкекс К. Одаренные дети / Под ред. Г.В. Бурлинской. – М. : Изд-во «Просвещение», 1991. – 208 с.
17. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция : Л.Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов — М.: Сов. энциклопедия, 1983.—840 с.
18. Хуторской А.В. Развитие одарённости школьников : методика продуктивного обучения: пособие для учителя / А.В. Хуторской. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 320 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вересоцька Наталія Іванівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін і методики викладання трудового навчання та креслення ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Надійшла до друку 11.10.2013 р.

УДК 37.013

Олег Винничук

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНА ГЕНЕЗА РОЛІ ВЧИТЕЛЯ У ДУХОВНОМУ ВИХОВАННІ ДИТИНИ (НА ПРИКЛАДІ ПОГЛЯДІВ СОФІЇ РУСОВОЇ)

У статті розглядаються роль учителя в духовному вихованні дитини, основи формування світоглядних позицій С.Русової, визначаються їх головні чинники. Проаналізовані філософські погляди, переконання Софії Русової, які формували основи просвітительства вченої. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури виокремлено етапи формування світогляду Софії Русової. Доведено, що на формування світогляду цієї постаті української автентичної педагогіки, літератури, культури вагомий вплив мали три головні чинники: соціальне середовище, природа, особисте життя. Здійснений аналіз наявних матеріалів дає підстави для висновку про те, що формування світогляду й творчої індивідуальності С.Русової не можна розглядати ізольовано від впливу передової західноєвропейської наукової і педагогічної думки. У статті зазначено, що є глибинна внутрішня спорідненість світосприйняття С.Русової із життєвою філософією Т.Шевченка. Близькість світогляду виразно виявляється у загостреному почутті любові до України, у жертвовному слугуванні рідному народу, у апостольській місії інтелектуальної еліти. Основні принципи гносеології С.Русової знайшли своє відображення у її просвітительстві, культурно-освітній, літературно-публіцистичній, науково-педагогічній, громадсько-політичній діяльності як специфічних формах пізнання.

Ключові слова: світогляд, духовність, просвітительська ідеологія, філософські погляди.

В статье рассматриваются роль учителя в духовном воспитании ребенка, основы формирования мировоззренческих позиций С. Русовой, определяются их основные факторы. Проанализированы философские взгляды Софии Руссовой, которые составляли основы мировоззрения ученой. На основе анализа психолого-педагогической литературы выделены этапы формирования мировоззрения Софии Русовой. Доведено, что на формирование ее